

УДК 811.111'38  
<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2020.33.228197>

ОЛЕКСАНДР ЄМЕЦЬ

(Хмельницький) (*Khmelnytskyi*)  
*Place of work: Khmelnytskyi National University*  
*Country: Ukraine*  
*Email: yemetsov@ukr.net*

АНАСТАСІЯ ЗАХАРЧУК  
 (Хмельницький) (*Khmelnytskyi*)  
*Place of study: Khmelnytskyi National University*  
*Country: Ukraine*  
*Email: zakharchuk2507@gmail.com*

## ЗНАЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ ЯК ФАКТОРА ПОЕТИЧНОСТІ ПРОЗИ В ОПОВІДАННЯХ АМЕРИКАНСЬКИХ І КАНАДСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

*У статті розглянено роль художньої деталі в коротких оповіданнях жанру flash fiction сучасних американських письменників та в оповіданнях видатної канадської письменниці Еліс Манро. Метою дослідження є встановлення значення художньої деталі для поетичності прози. Поетичність прози характеризується як властивість прозового тексту, що включає пріоритет поетичної функції та передбачає введення у прозовий твір рис поетичної мови. До основних рис поетичної мови слід віднести стилістичну конвергенцію, тобто накопичення різних стилістичних прийомів. Як показало наше дослідження, художня деталь також стає фактором поетичності завдяки тому, що набуває символічного значення. Художня деталь може мати метонімічний характер при описі зовнішності (Г. Пейлі) та предметів одягу (Е. Манро, Д. Ші). Метафоричність художньої деталі виникає внаслідок використання розгорнутих тропів (Г. Пейлі, Д. Геліф), завдяки чому текст стає полісемантичним. Зроблено висновок, що художні деталі допомагають краще розкрити характери й поведінку персонажів, сприяють емоційному ефекту як важливому аспекту поетичності прози.*

**Ключові слова:** художня деталь; поетична функція; поетичність прози; стилістична конвергенція; оповідання flash fiction; емоційний ефект.

Однією з головних рис художніх творів є поетичність. Поетичність притаманна як поезії, так і прозі, проте різною мірою. Існують два основні підходи до поняття поетичності – функціональний та структурний. Згідно з функціональним підходом поетичність – це текстова функція або спосіб комунікації, тоді як структурний підхід описує поетичність як текстову структуру (Noth, 1995, p. 354). Зокрема, Р. Якобсон характеризує поетику як частину лінгвістики, що розглядає поетичну функцію в її співвідношенні з іншими функціями; поетична функція є центральною, визначальною функцією словесного мистецтва (Якобсон, 1975, с. 202-206). Я. Мукаржовський вважає функцією поетичної мови максимальну актуалізацію висловлювання (Мукаржовський, 2004, с. 409-410). У сучасній стилістиці актуалізація замінена на термін «висунення» (foregrounding).

Щодо структурного підходу, то Роман Якобсон виділяє паралелізм як одну з основних ознак поетичності, причому паралелізм на всіх рівнях – синтаксичному, фонетичному, семантичному (Якобсон, 1975, с. 218). Як відзначає сучасний лінгвіст

У. Нот, сам Якобсон дотримується інтегративного підходу до поетичності, і саме такий інтегративний підхід, що включає розгляд як структури, так і функції, може дати задовільне пояснення поетичності в усіх її проявах (Noth, 1995, p. 359).

На відміну від поезії, від віршованої мови, поетичність як риса прозового тексту потребує детального аналізу. Потрібно зазначити, що поетичність прози на матеріалі британської, американської та канадської літератури вивчалась у небагатьох роботах (Yemets, 2012), головно на матеріалі класичної літератури (Кейт Шопен, Ділан Томас).

**Актуальність** нашого дослідження полягає в аналізі поетичності оповідань сучасних американських і канадських авторів.

**Метою** роботи є визначення основних засобів поетичності прози у творах, написаних здебільшого після 2000 року, та виявленні ролі художньої деталі у створенні поетичності.

Лінгвістичний підхід до характеристики прийомів поетичності прози був застосований німецьким ученим Вольфом Шмідом при аналізі «Повістей Белкіна» О. С. Пушкіна. В. Шмід сформулював три прийоми: внесення міфологічного мислення у прозовий текст і використання розгорнутих тропів, парадигматизація тексту; використання міжтекстових алюзій (Шмід, 1988, с. 6). Слід узяти до уваги, що О. С. Пушкін – видатний російський поет, основний жанр його творчості – поезія, а також час написання оповідань – початок 19-го століття. Тому наведені В. Шмідом прийоми не відображають усіх можливостей прийомів поетичності прози, зокрема у 20-му та на початку 21-го століття.

Використовуючи методику досліджень, запропоновану німецьким ученим, ми проаналізували прояви та прийоми поетичності у прозі видатного британського письменника середини 20-го століття Ділана Томаса та відомої американської авторки Кейт Шопен. Проза цих письменників, як і проза Олександра Пушкіна, – це проза поета, тому особливості віршованої мови виявляються в поетичній прозі цих авторів у використанні звукових повторів (алітерацій), що взаємодіють із метафорами, ритмічній організації частини тексту (Томас), у паралельних конструкціях. Проте основним прийомом поетичності прози Томаса й Шопен є **стилістична конвергенція**. Отже, поетичність прози може бути визначена як властивість прозового тексту, що включає пріоритет поетичної функції й передбачає введення у прозовий твір таких рис поетичної мови, як стилістична конвергенція, фонетичні повтори, паралелізм, ритмічна організація тексту, розгортання тропів (Yemets, 2012, p. 7). Одночасна реалізація в тексті або у фрагменті тексту всіх наведених прийомів поетичності малоімовірна, тому деякі ключові для стилю певного автора прийоми можуть сприяти актуалізації ефекту поетичності.

**Матеріалом** нашого дослідження є оповідання сучасних американських письменників жанру flash fiction, написані після 2000 року, та два короткі оповідання видатної канадської письменниці, лауреатки Нобелівської премії з літератури Еліс Манро.

Оповідання flash fiction являють собою короткі тексти обсягом 2–3 сторінки, що включають переважно монологічне мовлення. Ми розглядаємо оповідання збірки 2006 року “Flash Fiction Forward” та 2015 року “Flash Fiction International”. Авторами flash fiction є такі відомі письменники, як Джон Апдайк, Дон Ші, Грейс Пейлі та інші.

Одним з основних прийомів поетичності в оповіданнях flash fiction (миттєва проза) можна назвати **стилістичну конвергенцію**. Конвергенція являє собою накопичення різних стилістичних прийомів, які надають один одному експресивності. У більшості випадків стилістична конвергенція (надалі СК) функціонує в сильних позиціях, насамперед у кінці творів.

В емоційному оповіданні Лі Уілсон “Bullhead” СК невелика за розміром і розміщена в останньому абзаці: “Every story is true and a lie. The true part of this one is: Love and the memory of love can’t be drowned. The lie part is that this is good thing” (Flash Fiction Forward, 2006, p. 100).

Конвергенція включає метафору, паралелізм, антитезу та оксиморон, що створює парадоксальний ефект. У нашому перекладі поетичність відтворено з використанням граматичної заміни: *«Кожна історія є правдивою та неправдивою водночас. Правдивість цієї історії полягає в тому, що кохання, як і пам'ять про кохання, не можна затопити. А неправда у тому, що це добре»* (переклад О. В. Ємця).

Художня деталь – це виразна подробиця в літературному творі, що має значне смислове та емоційне навантаження. Як справедливо відзначає В. А. Кухаренко, популярність художньої деталі в авторів зумовлена «її потенціальною силою, здатністю активізувати читацьке сприйняття, спонукати читачів до співтворчості» (Кухаренко, 1988, с. 110). Художня деталь близька до синекдохи, проте вона використовується у прямому значенні та функціонує в цілому тексті. Основними функціями художньої деталі є: 1) зображальна; 2) уточнювальна; 3) характерологічна; 4) імплікувальна (Кухаренко, 1988, с. 117). У певному контексті художня деталь може набувати **символічного характеру**.

У процесі аналізу 20 оповідань двох збірок flash fiction, у яких актуалізовано деякі риси поетичності, ми виявили важливу роль художньої деталі у творі. Зокрема, в оповіданні “Bullhead” заголовне слово є такою художньою деталлю. Цікаво, що студенти старших курсів, перекладаючи заголовок як «Дурень», пішли шляхом найменшого опору. Проте це слово має вузькоспеціальне значення – «сомик, невелика рибка». В оповіданні «Bullhead» можна виявити дві художні деталі: сомик і монетка. Сюжет твору простий: немолода жінка щороку їздить на озеро, яке затопило її рідне місто внаслідок будівництва дамби. На дні цього озера – будинок, у якому вона в молодості кохалася з хлопцем, “the love of her life”. Вона бере човен, пливе на середину озера й кидає монетку на те місце, де може бути її будинок. І так 50 років поспіль: *“Once a year she rents a boat and goes out on the lake that has drowned her old hometown. She drops a penny over the side [...]. Fifty years, fifty pennies. She imagines them grifting downward, all those pennies, starting catfish and bullhead”* (Flash Fiction Forward, 2006, p. 31).

Якщо монетка, яку кидають у воду, являє собою символ пам'яті та повернення в багатьох культурах та країнах, то сомик як символ пам'яті стає авторським символом лише в цьому творі. Такі художні деталі можна назвати символічними, або імпліцитними. Саме така символіка зумовила наш переклад заголовного слова як «Пам'ять».

Оповідання Еліс Манро не належать до жанру flash fiction, оскільки вони більші за обсягом. Проте два оповідання “Day of the Butterfly” («День метелика») та “The Eye” близькі по духу за прагматичним ефектом і наявністю художньої деталі.

Дуже зворушливе й емоційне оповідання «День метелика» також містить у сильній позиції, тобто заголовку, важливу художню деталь – брошку у формі метелика. Головна героїня Майра дуже самотня, у школі її піддають булінгу. Вона доглядає за молодшим братом і тримається на відстані від однокласників. Тому подарунок – брошка у формі метелика – стає для неї символом дружби й уваги: *“Myra looked into the box.[...] It was a brooch, a little tin butterfly, painted gold with bits of colored glass stuck into it to look like jewels. She held it in her brown hand, smiling slightly [...]. Myra put the brooch in her pocket”*.

Оповідання закінчується тим, що Майра захворіла й учителька разом з однокласниками дівчини приходять її провідати. Розчулена Майра віддає брошку іншій дівчині як знак удачності. Когезія двох сильних позицій – заголовка й кінцевого абзацу – підкреслює символічну функцію художньої деталі.

У сумному оповіданні Дона Ші “Black Friday” («Чорна п'ятниця») художньою деталлю стає бейсбольна рукавичка. Головний персонаж після багатьох місяців безробіття отримав роботу продавця у великому магазині. Він вірить в Америку, вірить, що життя покращиться: *“You believe in America. America has been good to you and will be again. You are a proud man, a resourceful man, a man who has known*

*and survived poverty*». – «*Ти віриш в Америку. Америка була доброю до тебе й знову буде доброю. Ти гордий чоловік, винахідливий чоловік, людина, яка пізнала і переважила бідність*» (переклад наш). На знижку для працівників магазину чоловік купує для сина бейсбольну рукавичку й залишає її під прилавком. У шалений день «чорної п'ятниці» натовп покупців затоптав чоловіка до смерті. Кілька днів потому рукавичку знаходить продавчиня з іншого відділу. Вона згадує історію загибелі продавця, оскільки бачить ім'я на квитанції, проте залишає рукавичку як різдвяний подарунок своєму 12-річному сину, який грає в бейсбол. Отже, у цій трагічній історії рукавичка як художня деталь стає символом надії на краще життя, надії на майбутнє дітей.

В одному з нових оповідань flash fiction Стюарта Дайбека "Bruise" («Синець», 2014) художня деталь виконує як зображальну, так і символічну функції. Також деталлю стає синець на стегні в жінки. Автор подає образний опис синця: *"A pale, green sheen surrounded it like an aura; purple capillaries ran off in all directions like tiny cracks, like a network of rivers on a map"* (Flash Fiction International, 2015, p. 65-66). Синець у жінки пробуджує в душі чоловіка не лише співчуття та жалість, але й ніжність, надію на повернення взаєморозуміння, кохання.

Якщо художня деталь певною мірою подібна до синекдохи або метонімії як елемент одягу чи риса зовнішності (брошка, рукавичка, синець), то метафоричне відтворення художньої деталі є менш традиційним. В оповіданні "Justice – A Beginning" відомої письменниці Грейс Пейлі мати підсудного, втомлену й нещасну, порівняно із зів'ялою квіткою, засохлим соняшником восени: *"She leaned on the witness bar, her face like a dying flower in its late-season, lank leafage of yellow hair, turning one way then the other in the breeze and blast of justice. Like a sunflower maybe in mid-autumn, having given up on the sun, Faith thought, letting wind and weather move her heavy head"* (Flash Fiction Forward, 2006, p. 124). – «*Матір притулилася до трибуни свідків. Обличчя її було схоже на зів'ялу квітку в кінці літа. Довге солом'яне волосся жінки майоріло від пориву вітру та справедливості. Наче соняшник, який десь у середині серпня засох від сонця, подумала Фейт*» (переклад наш).

Метафоричні розгорнуті порівняння стають особливим видом художньої деталі. По-перше, метафорична деталь виконує характерологічну функцію опису зовнішності та емоційного стану немолодої жінки. По-друге, деталь передає **враження**, яке надає наративу певної поетичності. На наш погляд, метафорична деталь справляє більше враження, створює більш сильний прагматичний ефект, ніж метонімічна. Саме такий метафоричний опис змушує головну героїню, члена журі присяжних, замислитися про поняття добра, справедливості й карі.

Ми навели найбільш яскраві приклади використання художньої деталі в сучасних оповіданнях. Названі деталі зовнішності й одягу допомагають по-різному розкрити характери та поведінку персонажів. Крім того, зовні буденні речі створюють емоційний, поетичний ефект оповіді, тим самим актуалізується стилістичний прийом висунення, деавтоматизації сприйняття твору.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Кухаренко В. А. Интерпретация текста. Москва : Просвещение, 1988. 192 с.  
 Мукаржовский Я. Преднамеренное и непреднамеренное в искусстве. Москва, 2004. 67 с.  
 Шмид В. Проза как поэзия. Санкт-Петербург : Инапресс, 1998. 352 с.  
 Якобсон Р. Лингвистика и поэтика : пер. с англ. Структурализм: «за» и «против». Москва : Прогресс, 1975. С. 193–230.  
 Flash Fiction Forward: 80 very short stories. New York ; London : W.W.Norton, 2006. 254 p.  
 Flash Fiction International: very short stories from around the world. New York ; London : W.W.Norton, 2015. 273 p.  
 Noth W. Handbook of Semiotics. Bloomington : Indiana University Press, 1995. 576 p.  
 Yemets A. Investigating Poeticalness of prose. Saarbrücken : Lambert Academic Publishing, 2012. 69 p.

**YEMETS O.V., ZAKHARCHUK A.O.**

**THE IMPORTANCE OF ARTICULAR DETAIL AS A FACTOR OF PROSE POETICALNESS IN THE SHORT STORIES OF THE CONTEMPORARY AMERICAN AND CANADIAN WRITERS**

The article considers the role and functions of artistic detail in the contemporary short stories. The investigation involved the flash fiction stories by the American writers written after the year 2020 and several short stories by the outstanding Canadian writer Alice Munro. The aim of the research is determining the major devices of prose poeticalness in these texts and revealing the role of artistic detail in creating poeticalness. Prose poeticalness is defined as such property of a prose text which involves the priority of poetic function and envisages the introduction of poetical features into prose – stylistic convergence, phonetical repetitions, parallelism, rhythm. Stylistic convergence can be considered the most foregrounded device of poeticalness as it involves the accumulation of different stylistic devices which add expressiveness to each other (M.Riffaterre). Our investigation shows that convergences function in strong positions of texts- the initial or final text fragments. Artistic detail is the object or some feature of the object which acquires special importance in the literary text (V.A.Kukharensky). Artistic detail is usually associated with metonymy or synecdoche, but unlike these tropes, it embraces the whole text. In the flash fiction stories and the short stories by A.Munro the major artistic details are objects like a coin (L.Wilson), a brooch (A.Munro), a glove (D.Shea) or a feature of appearance like a bruise (S.Dybek). These details characterize people's behavior, their dreams and aspirations. Therefore, they symbolize love, friendship, sympathy and give polysemantic character to the narration. Another result of our investigation is determining the metaphoric detail (G.Paley) in the description of the woman, the mother of the defendant. Thus, the emotional effect of the artistic detail is realized in the metaphoric similes comparing the woman to the faded flower. These artistic details in combination with stylistic convergence create the impression of the texts as modern parables. The theoretical novelty of our research lies in the analysis of artistic details from the viewpoint of poeticalness as well as in revealing the significance of emotional effect for prose poeticalness.

The prospects of further research lie in the investigation of poeticalness in other genres of modern prose.

**Key words:** artistic detail; poetic function; prose poeticalness; stylistic convergence; flash fiction stories; emotional effect.

**REFERENCES**

- Flash Fiction Forward: 80 very short stories.* (2006). New York; London: W.W.Norton.  
*Flash Fiction International: very short stories from around the world.* (2015). New York; London: W.W.Norton.  
 Kukharensky, V. A. (1988). *Interpretatsiya teksta [Interpreting text]*. Moskva: Prosveshcheniye [in Russian].  
 Mukarzhovskiy, Ya. (2004). *Prednamerennoye i neprednamerennoye v iskusstve [Intentional and unintentional in art]*. Moskva [in Russian].  
 Noth, W. (1995). *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.  
 Shmid, V. (1998). *Proza kak poeziya [Prose as poetry]*. Sankt-Peterburg: Inapress [in Russian].  
 Yakobson, R. (1975). *Lingvistika i poetika [Linguistics and poetics]*. In R. Yakobson, *Strukturalizm: "za" i "protiv" [Structuralism: pros and cons]* (pp. 193-230). Moskva: Progress [in Russian].  
 Yemets, A. (2012). *Investigating Poeticalness of prose*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.

Отримано 01.12.2020 р.